

ністю кар'єри, корисними корпоративами, запобіганням перед шефом, отриманням винагород, тотально поглинуті мережею та занурені в різноманітні гаджети – це карикатурні персонажі обох вистав.

Першу, де театр ляльок повністю заміщується театром офісних предметів, грубувато і не надто охайно розіграну дівчатами в яскраво червоних костюмах, можна вважати спробою намацати власну театральну стилістику. А другий, той, що його показали просто на Контрактовій площі, є вже яскравим трендовим видовищем.

Група, що складається з десятка молодцоватих, підтягнутих, в однакових костюмах середньостатистичного клерка чоловіків і жінок, стрімко захоплює імпровізований сценічний простір, вдягнувши на себе величезні маски-голови та миттєво обернувшись на цинічних службовців. Тільки жестами і постійними перелаштуваннями то на вечірку, то на офіс, то на улецування шефа вони ілюструють сенси свого існування: швидкісний хайп. І нічого більш переконливого за цих недолугих монстрів на київському фестивалі не було, хоча не було й номінації за точне відображення людини сучасної.

Утім, змагальний драйв, притаманний цьому конкурсному фестивалю, що явно додавав жару професійному середовищу, зовсім не впливав на пріоритети публіки. Так, справжній глядацький ажіотаж викликало китайське «Лялькове шоу» без слів, привезене з провінції Сичуань. Чепурні рухливі ляльки в руках танцівниць, ляльки, що показують фокуси, жонглюють, виконують акробатичні вправи, плавно рухаються і літають, – усе це вражало дітей і дорослих, які відгукувалися нестримними оплесками та зойками. Таке технічно надскладне шоу ніби зупиняє час, позбавляє думок і заглиблює в споглядання агресивної самодостатньої рекламної краси. Дивовижність умінь китайських лялькарів могла здатися непереможною, якби участь у Фестивалі не брав досвідчений італійський лялькар Паоло Рек з театру «ВАМБАВАМБІН», чію виставу «Арлекінада» нагородили спеціальним призом журі «За високу виконавську майстерність у збереженні живої традиції народного театру».

Як і чотириста років тому, а може, й більше, самсамісний Паоло Рек розігрував на невеличкій ширмі простими рукавичними ляльками неவிбагливу історію про пригоди хитруна Арлекіна. Діти сміялися, дорослі плакали, а театр торжествував. Торжество театру, який, докладаючи надзусиль, аби хоч трохи відволікти увагу від споживацьких фестів і звернути увагу на красиве, неймовірне й розумне мистецтво, таки відбулося. І якщо справжнім щасливчиком, які осіннього вечора випадково потрапили на шоу «Peregrinus», можна тепер лише заздрити, то київські вистави, що ввійшли до фестивальної афіші, як-от «Король Дроздобород» Юрія Шевченка Київського муніципального театру опери і балету для дітей та юнацтва (відзнака у номінації «Найкраще музичне оформлення»), «Людвіг XIV» Театру на Липках чи «Алі-Баба» Київського академічного театру ляльок, глядачі ще зможуть побачити.

Бездоглядні сплячі та благість небес

Два фільми VIII кінофестивалю «Корона Карпат»

Олександр Саква

Андрій Лідаговський у фільмі «Мої думки тихі». Режисер Антоніо Лукіч. Україна, 2019.

Якщо жити безтямно і не перейматись собою, *останні питання* перед людиною можуть і не постати. З такою ж легкістю особа здатна оминати знаки, що даються їй на світанку життя. Однак, буттєва безтурботність – ризик уповільненої дії. Принаймні два фільми Міжнародного кінофоруму в Трускавці повернули глядачам збентеження, перейнятість яким робить людину зрячою.

Як обмаль часу, коли все попереду

Кращою стрічкою фестивалю визнано «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча. У пролозі історії (в титрі – Угорщина 1526 року) гендляр реліквіями пропонує отцям святину – молочний зуб Ісуса, гарантуючи, що з тим, хто до нього торкнеться, відбудеться диво. Далі фільм до цієї трійці не повертається, а сягає в наші дні. В центрі оповіді – молодий композитор і звукорежисер Вадим, що отримав замовлення від канадського виробника комп'ютерних ігор на запис автентики: голосів птахів і тварин Західної України. Нова гра «Ноїв ковчег» вимагає голосів саме рідної для бізнесмена фауни, бо канадські тварини й птахи ситі, сонні й не тривожні, тоді як українські несуть у собі передчуття Потопу. Винятково важливим для замовника з діаспори є спів рахівського крижня – птаха, що зникає внаслідок хижого полювання на нього через фіалкове забарвлення пір'я, настільки ж рідкісного, як і його спів (звичайні

Андрій Лідаговський та Ірма Вітовська у фільмі «Мої думки тихі».

крижні банально кричуть). Юнак з мрії про Канаду їде на Закарпаття, звідки родом, а супроводжує його мама – вправна таксистка.

Слід сказати, що ніякого рахівського крижня в природі не існує – це пустотлива містифікація режисера, що вміло зібрав кліше всякої підробки: псевдохроніку про експедиції на озеро, де «водяться» останні птахи, Міжнародний конгрес у Києві на високому рівні з компартійним босом Шелестом у президії, стенд у музеї природознавства. Та все це – лиш екзотичний антураж, провокативні умови, що дають Антонію Лукічу можливість з іронією і гіркою поміркованою про долю земляків, зокрема юних, чие життя застигло в химерних формах – реліктах минулого й дурні сьогодення, в яких люди стинаються за своє щастя, що є впізнаваним на всіх континентах світу.

«Мої думки» – вкрай смішний і не менш сумний фільм, бо його реальність, за всієї вірогідності, опиняється за крок від соціальної патології, майже гротеску явищ, що породжують абсурд, існуючи в якому, люди вже не помічають власного стану. Погляд авторів стрічки доброзичливий, але й *ошуднений* – звідси ефект комічного. (Чого варта назва приміського готелю «Твін Пікс», у голлівудському аналозі якого скоєно жахке вбивство. А молочний зуб Вадимові вибивають прикордонники, що не вірять свідченням хлопця.) Тим часом мама і син вирушають з ужгородського вокзалу до озера на кордоні України з Угорщиною, щоб записати спів крижня й усвідомити, що це вони і є тими метушливими особинами, врятувати яких може лише диво. Хоча бездоглядні вони кожен по-своєму. Бальзаківського віку розлучена мама прагне вийти заміж, і тільки за іноземця. Та молодий красень Бернардо, який їй так подобався в Ужгороді, в Італії її не зустрів, і в силі лишається лише пропозиція маловідомого їй, наполегливого фейсбучного залицяльника з Гента. А ще маму (Ірма Вітовська за цю роль отримала приз за найкращу жіночу роль «Корони Карпат») гризе невизначеність сімейних перспектив сина, що не подає надій на продовження роду.

Вадим же (Андрій Лідаговський) – асоціальний і апатичний, однак виношує амбіції високого рівня: «Я музикант, мамо. Для мене найголовніше – музика. Я, пробач, – не люблю це слово – *творець*». А веде його нова мрія – еміграція до Канади. Йї участь у проєкті «Ноїв ковчег» – шанс, на який

він чекав усе життя. І ось вони їдуть разом, і головне, що відбувається в «Моїх думках» – самопізнання героїв на тлі пригоди, і впродовж подорожі послання фільму «заходить» в душу глядача непомітно і глибоко. У підсумку стрічка ставить суспільству діагноз, оскаржити який навряд чи вийде. Екран чуйно фіксує суттєве ослаблення сімейної єдності – валентностей споріднення між сином і матір'ю. Їх близькість ще відчутна, та її вже доводиться відновлювати в боротьбі. Кожен настільки атомізований і зосереджений на своєму, що їх бажане співіснування ускладнене через втрату прямого емоційного зв'язку. Загублено не *довіру* – рідна кров її ще забезпечує, а *взаєморозуміння*, що дається їм усе важче. Вони не здатні перейматися мотивами близької людини, а особливо – її пріоритетами в душевній сфері, де все здійснюється і вирішується на тонких, неочевидних відмінностях і спонуках. Ось і розходяться – чи не стилістично. При цьому ніколи не погодяться, що в основі розбіжностей – *«серцева недостатність»*.

У соціумі розриви ще помітніші. Суспільство виокремилося в субкультури, де, власне, культура – радше суміш звичаїв, традицій і правил спілкування всередині капсульованих етно- і соціогруп, із яких у простір Великої історії та культури немає ходу – настільки ендемічне середовище їхнього побутування. А вже про солідарність при такій роз'єднаності людських спільнот і мріяти нічого. Тим часом, у «Моїх думках» є два епізоди, де тиск часу проступає грізно й потужно: отара овець (що не потрапила в Ноїв ковчег?), як перед Потопом, плине в кадрі в нікуди, а з величезного кошिका вітер безособової Історії видуває фіалковий пух рахівського крижня, німо віщучучи людству, що для порятунку дні вже полічені.

У фіналі герої фільму, одягнені у фірмовий пуховик, надісланий йому з Гента, виходить з перукарні з гламурною стрижкою й завертає до церкви, аби на материні прохання поставити свічку за дідуся перед його операцією. Тепер юнака не впізнати: він і зовні став таким же «глобальним», як його музика. Камера захоплює експонує подобу «істинного арійця». Та ось прикрість: ставлячи свічку, він пропалює рукав бельгійської куртки, що і виявляє, сівши на лаву в нефі храму. З пропалани стирчить пух, і потягнувши його, Вадим виймає з рукава фіалкове ігашине перо. Чи не з рахівського воно крижня? Герой тетеріє – це знак. Хлопець силкується зрозуміти нагадування про свою місію в цьому світі, проте неясно, чи станеться диво осягнення, чи він знову впаде в душевну сплячку і продовжить гонитву за успіхом? Кіномова Антонію Лукіча позбавлена повчання, та серце від такої легкості підмін, що трапляються з людьми, щемить нестерпно.

Кінець хибних проєктів

«До Бога звертаються за неможливим, – твердив філософ. – Для досяжного досить людей». Ця позиція позбавляє особу інфантилізму, але: якщо та стоїть лише на ґрунті власного досвіду, доля вислизає з рук, бо не все сутне в цьому світі ділиться на два без лишку: «велич Господа – в його непослідовності». Вищі сили можуть бути злими і неспра-

Ірина Мельник у фільмі «13 автобус». Режисер Олександр Безручко. «МКК ФІЛЬМ СЕРВІС», 2019.

Сергій Стрельников у фільмі «13 автобус».

ведливими, що повертає людину до вихідного: покладатися можна лише на себе. Та прийнявши цю звичку за провідну, ми втрапляємо в пастку: абсурд дійсності нездоланний, і покинута Богом людина втрачає адекватне сприйняття речей. Тим часом Харон уже веслує до нашого берега.

Схоже, саме цим підходом керувалися автори фільму «13 автобус» – елегантної притчі про вину і самопізнання на прузі життя, коли вже нічого не виправити, але ще можна розірвати коло завчених дій, ланцюг самообману, подивитися на себе з інших координат. І виявляється, що *останнє знання* полегшує душу, прояснюючи наше справжнє і остаточне місце в цьому світі.

Таїна побудови стрічки в тому, що інтерес тут тримає фабула, яка породжує зміст, від якого не сховатись. Принадність задуму «13 автобуса» в тому, що абсурдність людського існування в ньому не є висновком, а береться як вихідний пункт. Ніщо не є тим, чим здається. І наше життя, як не прикро, не виняток.

...Відтоді, як з автобуса без пасажирів вийшла Пані в бузковій сукні з коробкою печива в руках і влаштувалася на зупинці, в місті почали щезати люди. Іноді вони просто вибухають, як старі гриби від дотику. Та відбувається так лише з тими, кому Жінка з 13-го автобуса дає свого пряника. Обирає їх особисто, легенько стукаючи пальцем по коробці з ласощами. (Звісно, це Хтось обирає через неї.) Всі, кого до неї тягне, відчують, що вона недобра, проте діляться з нею наболілим. Пані спілкується коротко й суворо, та після розмови всім стає краще. Однак потім їх не можуть дошукатися. Дивина ще й у тому, що її бачать лише покликані нею, і навіть камера відеоспостереження її не фіксує. А ще, цілком відповідно до булгаковської традиції, в місті витає запах – ні, не сірки, – цинамону (кориці). І глядач розуміє, що говоритимуть з ним мовою містичного реалізму.

Втішає також єдність зусиль авторів. Сценарій Валерії Вінс точний, заданий і виписаний як партитура – і тому, мабуть, дещо умоглядний. Режисер Олександр Безручко насичує стрічку живою водою буття, музикою з весняних крапель, акварельним зображенням, сутолоским фільму не від світу цього – і жорсткий сценарний корсет стає водянним знаком. Цей фільм-міраж атмосферний і невагомий.

Тим часом справу про зниклих людей розслідує патрульний на прізвисько Робокоп. Хто не в курсі, Робокоп –

вигаданий персонаж, офіцер поліції, кіборг, себто, машинно-людський гібрид, що має механічні та електронні компоненти. Патрульний Андрій (Сергій Стрельников) отримав це «псевдо» через свою натуру: він твердий у правилах життя і служби, мов скеля. Колишній спецназівець, що дивом вижив після поранення від кулі снайпера-сепаратиста, він неухильно сповідує три заповіді: «Не довіряй, не бреш, не люби», тому від нього раз у раз відмовляються напарники. Зате в нього закохується стажистка Катя, яка й каже Робокопові: «Вам ніхто не дорогий!». Ця прикра правда лягає на «вдалий» ґрунт: виявляється, Андрія зводять безсоння і туга, походження яких він не може пояснити. Він втратив цілісність, тож силкується стягнути душевний розрив ще більшою певністю у своїй правоті. «Не всі брешуть!» – проклямає Робокоп, та відчуває: це його вже не рятує, внутрішня скрепа розходить на очах. З'ясовується: віра у свою правоту і непогрішимість – такий же первень катастрофи, як егоїзм і байдужість до людей. В «13 автобусі», до слова, багатьох об'єднує згубна пристрасть самоомани. Люди поглинені турботами, і підтримка існування забирає весь час. На увагу до своєї долі, на працю душі часу не лишається. «Ви *спите* з розплющеними очима», – говорить Пані Робокопу. «Що ти зробила для себе?» – запитує вона в іншій візитерки. Отож вони приходять не до неї, а до себе. Робокоп своєю гранітною правотою усуває себе зі світу людей, навіщо ж йому в ньому лишатися? Тепер він за кермом 13 автобуса, спокійний і незворушний, хоча чистилище провини – пекельна зона.

Автори, правда, лишають хлопцеві надію: навздогін його бусу «з життя» скаче милосердна Катя.

Автори вважають: нехай остання правда про себе важка й драматична, володіючи нею, прихід розпорядника Долі ми зустрінемо сізифовою усмішкою прийняття.

А найбільш зворушлива деталь в «13 автобусі» та, що Жінка-привид (Ірина Мельник) теж страждає, старіє і викликає співчуття. Мешканці затишного дворика, привітні містяни, запрошують сиву вісницю на вечірку й на вітху їй показують фільм, де вона молода, на самому початку історії, і тільки щойно зайняла лаву на автобусній зупинці. У фіналі вона знову на своєму місці й на колінах все та ж коробочка. Пані звично стукає по її металевій кришці, викликаючи когось на останню співбесіду. Кого з нас?